

Тихонова Олена Вікторівна, професор
кафедри забезпечення фінансової безпеки та
фінансового розслідування ННІ № 1
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УКРАЇНІ

Як зазначають міжнародні експерти викриття є одним з найпоспідовніших та найефективніших засобів боротьби з корупцією, коли важлива інформація одержується від людей, які перебувають у безпосередній близькості до особи-корупціонера. Проте, активність населення в інформуванні органів, що ведуть боротьбу з корупцією, залишається недостатньою. Тому сьогодні в Україні випадки викриття корупційних правопорушень поодинокі. Адже є багато ситуацій, коли співробітники або посадові особи знають про проблеми або порушення, але не повідомляють про них, тому що побоюються за своє життя, здоров'я, посаду, тому що захист їх інтересів, як викривачів, носить лише декларативний характер. А ті заходи щодо їх захисту, що знайшли своє законодавче закріплення, мають дещо обмежений характер та не враховує навіть найбільш типові з них. Крім того, сьогодні досить високий ступень лояльності населення до фактів корупції, а також зустрічається засудження фактів повідомлень про корупцію як поведінки, яка суперечить етичним нормам, а також страхом бути покараним за повідомлення про підозру в корупції.

Останні два роки свідчать про зріст активності викривачів, зокрема, про це говорить інформація із звітів, опублікованих на своєму веб-сайті Національним агентством з питань запобігання корупції. Але відсутність дієвого механізму захисту викривачів корупційних правопорушень гальмує швидкий розвиток зазначеного інституту та обумовлює його недостатню ефективність в сучасних українських реаліях. Усвідомлюючи це вбачається за необхідне запропонувати шляхи подолання цього недоліку.

Узагальнення та систематизація поглядів окремих науковців щодо зазначеної проблематики, а також точок зору представників громадськості та рекомендацій міжнародних інституцій (наприклад, Transparency International Україна) можливо запропонувати наступні заходи захисту викривачів:

- наявність політичної волі до боротьби з корупцією, а також чесне й відкрите запрошення до таких дій;
- прийняття окремого Закону щодо захисту викривачів корупційних правопорушень;
- пропаганда та заохочення громадян бути викривачами корупції;
- захист і створення позитивного іміджу викривачів;

- організація діяльності публічного офісу, призначенням якого є надання допомоги і забезпечення безпеки викривачам до, під час і після того, як вони просигналізували про корупцію;

- індивідуальна словесна вдячність кожному викривачеві;

- створення доступних і безпечних, насамперед, зовнішніх каналів розкриття інформації (в тому числі запровадження санкцій за порушення анонімності і конфіденційності викривача, утиски та переслідування з боку зазначених ним осіб);

- надання права викривачам приймати самостійні рішення, які канали для розкриття інформації використовувати;

- розповсюдження захисту викривачів не тільки на розкриття інформації про корупцію та пов'язані з нею правопорушення, передбачені Законом про запобігання корупції, а і на розкриття інформації про інші незаконні діяння - при цьому розроблення переліку діянь, розкриття інформації про вчинення яких призводить до набуття особою статусу викривача;

- створення незалежного органу для розслідування повідомлень викривачів;

- розроблення та законодавче закріплення реальних процедурних механізмів захисту, що зроблять чинні правові норми не лише декларативними.

Впровадження запропонованих заходів дозволить створити в Україні дієвий механізму захисту викривачів корупційних правопорушень та створити умови для надання ними дійсно цінної інформації щодо вчинення корупційних правопорушень службовими особами - суб'єктами корупційних діянь різного рангу та службового становища.